

Unga i fokus

GUIDE FÖR FOKUSGRUPPSAMTAL MED UNGA

Samtal i fokusgrupper är en av flera metoder för att arbeta med ett ungdomsperspektiv och ta reda på hur unga ser på sin livssituation i dag. Att samla in ungas synpunkter och tankar är viktigt för att de ska kunna påverka och känna sig delaktiga i beslut och för att besluten ska bli väl underbyggda.

Vad är ett fokusgruppsamtal?

Ett samtal i en fokusgrupp kan förklaras som en kontrollerad gruppintervju. Det finns en moderator eller samtalsledare som beskriver de teman som ska diskuteras i gruppen. Under diskussionen finns också möjlighet att uppmärksamma hur unga i grupp förstår och talar om särskilda företeelser.

Fokusgruppsamtal skiljer sig från vanliga gruppintervjuer. Det är inte i första hand svaren på samtalsledarens frågor som är intressanta utan det är diskussionen mellan deltagarna som är i fokus. Samtalsledarens styrande roll gör dock att fokusgruppens

samtal aldrig kan tolkas som ett vardagligt samtal, utan det ska tolkas som en styrd gruppdiskussion (Ohlsson 2009).

Hur ser processen ut?

Processen kan se ut på olika sätt. Här delar vi upp den i tre delar:

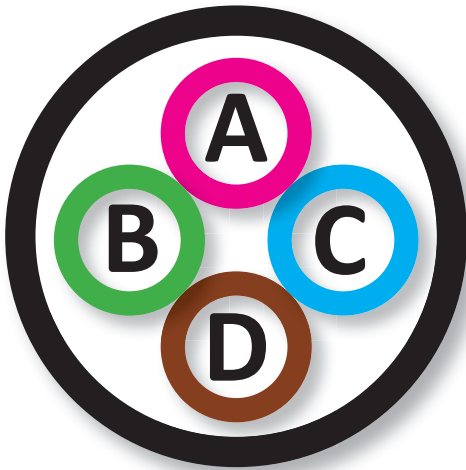
1. förberedande
2. genomförande
3. tolkning och analys.

Varje processdel är i sin tur uppdelad i tre delmoment som förklaras i nästa stycke.

Förberedande	Genomförande	Tolkning och analys
Välj tema	Förberedande/orienterade samtal	Välj analysmetod och bearbeta insamlat underlag
Gör en mindmap	Formera grupper	Konstruera nya frågeställningar
Konstruera en intervjuguide	Genomför fokusgruppsamtal	Återkoppla till deltagare och unga

1. Förberedande

Det krävs ett ordentligt förberedande arbete för att samtalet i fokusgruppen ska bli så väl genomfört som möjligt. Följande delmoment kan ingå: Val av tema, en ordentlig och tydlig "mindmap" och avslutningsvis en intervjuguide att använda sig av under själva samtalet.

Välj tema

Som utgångspunkt för samtalen behöver projektansvariga kartlägga områden som kan vara relevanta för vad som ska diskuteras. Det är dock viktigt att komma ihåg att denna kartläggning är preliminär och måste ge utrymme för inspel som ligger utanför den planerade kartläggningen. På så sätt kan vi fånga ungas perspektiv och nya aspekter på temat. Ha därför i åtanke att valet av tema bör vara så specifikt som möjligt samtidigt som den vuxne som håller i fokusgruppen måste vara flexibel då ungas upplevelser inom temat kan handla om någonting helt annat än vad den vuxne trott. Ju längre från arbetsgruppens kartläggning ungas perspektiv visar sig ligga, desto viktigare är det att få med för att kunna tydliggöra ungas egna perspektiv i frågan.

Gör en mindmap

För att hitta relevanta ingångar och ramar för samtalet kan det vara bra att ta fram en mindmap eller tankekarta. Syftet med en mindmap är att få en överblick över de områden som skulle kunna vara aktuella för fördjupning utifrån en aktuell fråga. Tanken är inte att alla dessa områden ska behandlas i fokusgruppen, utan att de ska finnas som underlag. Fundera också över vilket eller vilka perspektiv som ni är särskilt intresserade av, till exempel:

- ungas individuella erfarenheter
- ungas kulturella erfarenheter (attityder, sociala normer och grupp beteenden)
- ungas förståelse för hur samhället ser på unga som grupp.

Konstruera en intervjuguide

En intervjuguide kan användas som en ingång för att starta diskussionerna, men också som en hjälp för att få igång samtal som har "kört fast". Använd mindmappen för att se vilka områden och sammanhang som är relevanta att formulera frågor utifrån. Frågor som planerats i förväg ska främst användas för att initiera temat, hjälpa gruppen om samtalet stannar av och leda gruppen tillbaka till temat om de börjar prata om "andra saker". Tänk på att alla frågor som formuleras i förväg ska vara "öppnande". Frågorna ska alltså inte vara påståenden eller frågor som går att besvara med ja, nej eller kanske.

Exempel på öppnande frågor:

- • Vad behöver ni för att känna er trygga?
- • Hur ser ni på era möjligheter att påverka er skolsituation?
- • Vilken bild har ni av framtiden för er som är unga i dag?
- • Vad gör ni vanligtvis efter skolan/ arbetet på en vardag?
- • I vilka sammanhang tycker ni att det finns vuxna som lyssnar på er?

2. Genomförande

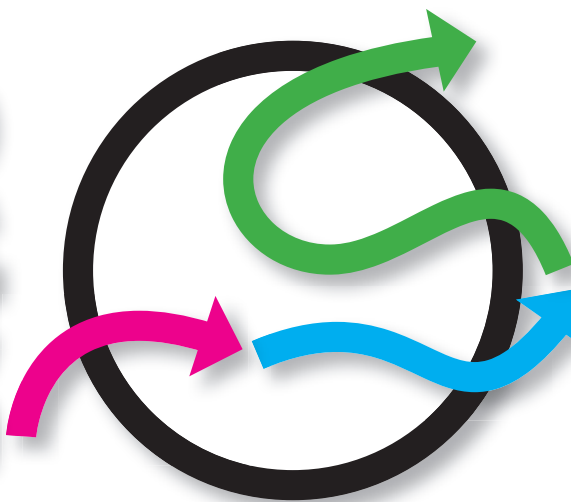
När tema, mindmap med områdesval och intervjuguide är klara är det dags att bjuda in medverkande, dela in dem i grupper (om intresset för fokusgrupper är stort eller om flera samtalsgrupper ska genomföras) samt genomföra det slutgiltiga fokusgruppsamtalet.

Förberedande/orienterande samtal

Om det inte finns någon självklar ingång till unga kan samtalen inledas med en förberedande del. Välj en verksamhet eller miljö där samtalsledare och eventuella samtalspersoner finns på plats för att berätta och prata om kommande fokusgruppsamtal. Beskriv vad det ska handla om och ha tid och plats klara för att bjuda in unga att delta. Samtala med de som visar intresse och låt de unga komma och gå som de vill. Erbjud gärna någon form av ersättning för att de ungas tid tas i anspråk, till exempel biobiljetter eller presentkort. Var alltid noga med att berätta varför samtalen görs, vad resultatet ska användas till, att alla medverkande är anonyma i dokumentationen av samtalen och att det är frivilligt att delta.

Formera grupper

Valet av antal medverkande i varje grupp bör helst vara mellan fyra och tio personer. Gruppen kan vara sammansatt utifrån ålder, kön, etnicitet, funktionsnedsättning etcetera. Fundera på hur viktig gruppsammansättningen är i relation till temat då gruppsammansättningen kommer att påverka diskussionen i gruppen. Till exempel kan en diskussion om tjejers möjligheter att ta plats och utrymme på arbetsmarknaden påverkas av gruppens sammansättning utifrån könstillhörighet. För att alla ska känna sig trygga behöver de få ingå i en grupp som känns bekväm för dem. Låt de unga, så långt det är möjligt, själva få bestämma vilken grupp de vill ingå i.

Genomför fokusgruppsamtal

Välj en miljö där de unga känner sig trygga och bekväma. Försök att hitta sociala miljöer där de upplever att de kan uttrycka sig fritt utan att värderas (till exempel vissa fritidsverksamheter). Ett annat alternativ är att introducera en "ny" men neutral miljö. Att välja en skolmiljö kan vara mindre gynnsamt för samtalen. Den kan relateras till prestation och tydligt framskrivna roller för både unga och vuxna.

Var noga med att informera de medverkande om tidsupplägget, det brukar vara lagom att ha 1–1,5 timmes samtal i fokusgrupp. Räkna med att ägna 15 till 30 minuter åt det inledande samtalet, det vill säga, att prata om allmänna saker och försöka att skapa en trevlig och avslappnad stämning. Samtalsledaren för sedan in samtalet på avsedda teman med hjälp av frågorna i intervjuguiden.

Undvik till en början att ställa frågor som innebär att en person ska uttala sig om vad hen själv har för erfarenheter eller tycker. Använd neutrala begrepp, till exempel man eller en. När alla i gruppen känner sig trygga och börjar tala utifrån egna erfarenheter kan det var okej att ställa följdfrågor som riktar sig direkt till en person. Var dock noga med att varje persons integritet upprätthålls.

I slutet av samtalet är det bra att göra en kort sammanfattning av vad som har sagts, fråga om någon har något att tillägga och tacka deltagarna för deras engagemang och tid. Berätta också hur återkopplingen av resultatet kommer att ske.

Samtalsledarens roll

Se till att vara två personer under samtalet, en som fungerar som samtalsledare och en som sköter dokumentationen. I samtalen med unga i grupp utifrån den här metoden handlar det om att ge dem inflytande och delaktighet i situationen. Det betyder att samtalsledaren ser till att hålla en ram för samtalet och inom denna ram är dennes roll enbart att utifrån nyfikenhet, men på ett respektfullt sätt, få gruppen att samtala "fritt" om det aktuella temat.

Frågorna som ställs ska vara öppna och det ska finnas utrymme för flexibilitet under samtalets gång. Kanske leder en fråga in på ett tema som samtalsledaren inte tänkt på under planeringen. Det gäller därför att ha en planerad flexibilitet både före och under samtalet.

Låt ungdomarna utgå från sina egna upplevelser i kombination med deras tankar och reflektioner om vad unga i allmänhet står för eller behöver. På så sätt minskar risken för att ungdomarna i fokusgruppen blir språkrör för ungdomsgrupper med helt andra erfarenheter av livet.

Tänk på att ju yngre de medverkande i gruppen är, desto större är risken att samtalsledaren tar över och begränsar de ungas möjligheter att föra ett samtal utifrån sina egna perspektiv. Samtalsledarens huvuduppgift är att leda diskussionen, inte att styra den. Öva gärna, innan det planerade samtalet, på en mindre grupp för att få feedback och bli mer säker i intervjutekniken.

3. Tolkning och analys

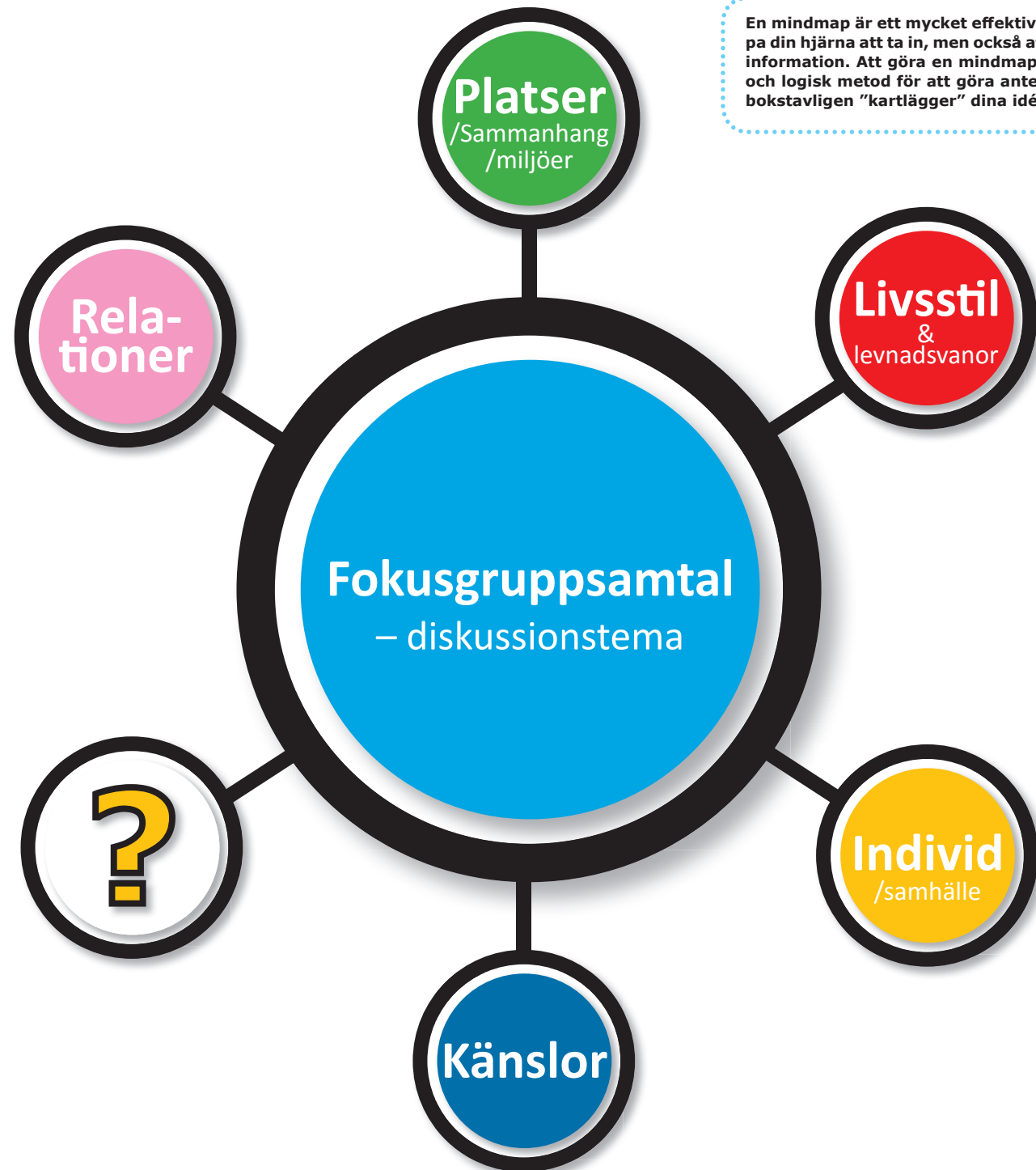
När intervjuerna är klara är det dags för sammanställning och återkoppling. Genomför sammanställningen med återkoppling i så nära anslutning till intervjun som möjligt. Tänk på att bearbetning av intervjuer kan ta tid, vilket kan vara bra att ta med i planeringen kring tidsåtgång för hela uppdraget.

Välj analysmetod

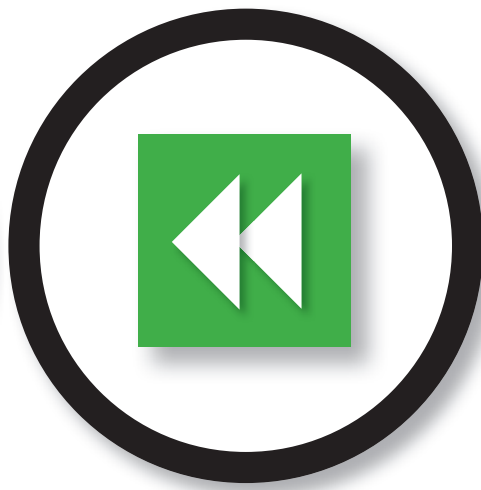
Det finns flera sätt att analysera och bearbeta kvalitativa data. Då det handlar om fokusgruppsamtal är det vanligt att använda sig av kodning av speciella ord och meningar som man sedan försöker finna teman utifrån (Sjöberg 1999). Exempelvis kan ett tema vara samhällsplanering om orden gatubelysning, gång- och cykelvägar, lek-parker återkommer i svaren på en intervjufråga om vad man saknar i sin hemkommun.

Här följer några frågor som kan vara bra att tänka på för samtalsledare, både under fokusgruppsamtalen och vid analysen av materialet:

- Hur förstås det egna måendet i en kollektiv helhet? Hur mycket påverkas unga av andra unga?
- Hur påverkade gruppens sammansättning (till exempel kön och ålder) samtalen?

En mindmap är ett mycket effektivt sätt att hjälpa din hjärna att ta in, men också att plocka bort, information. Att göra en mindmap är en kreativ och logisk metod för att göra anteckningar som bokstavligen "kartlägger" dina idéer.

- Hur upplever eller uppfattar unga att de styrs av samhället och vuxnas påverkan?
- Hur tillåts socialt stöd unga emellan? Är det okej att visa empati för varandra och ge medmänskligt stöd?
- Hur påverkar min medverkan som samtalsledare samtalen och vad innebär min medverkan för processen? Denna fråga är en viktig del i analysarbetet för deltagande samtalsledare.

Konstruera nya frågeställningar

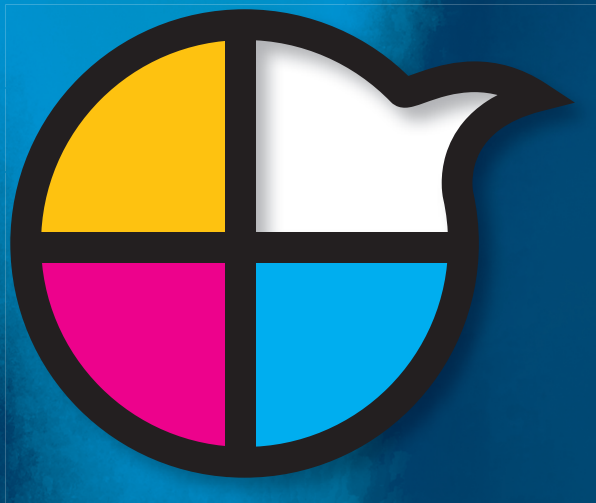
Nu finns det möjlighet att gå vidare med ytterligare fokusgruppsamtal om behovet finns. Gör en nyorientering och utgå från era befintliga underlag och analyser för att välja ut de teman som ni är fortsatt intresserade av. Till exempel kan analysen och bearbetningen av de första underlagen vara grunden för en enkät inom ett specifikt område som kan vända sig till en större grupp unga.

Återkoppling

Återkoppla till samtliga deltagare samt andra berörda. Tänk på att visa för ungdomarna, samt berörda verksamheter, hur ni tänker använda er av materialet i ert fortsatta arbete. Var öppen för diskussioner om hur deltagarna och andra unga ni mött i samband med fokusgrupperna ser på den analys ni sammanställt.

På Barnombudsmannens webbplats *Unga Direkt* finns information om hur man kan tolka och analysera kvalitativa material från barn och unga.

www.barnombudsmannen.se/unga-direkt

Läs mer på webbplatserna

Barnombudsmannen, Unga direkt – inspiration till dig som arbetar med eller för barn- och unga.

www.barnombudsmannen.se/unga-direkt

Sveriges Kommuner och Landsting:s dialogguide:

www.dialogguiden.se

www.dialogguiden.se/article/index/method#-

Läs mer i böckerna

Ohlsson, R. (2009). *Representationer av psykisk ohälsa: egna erfarenheter och dialogiskt meningsskapande i fokusgruppsamtal*. (Diss Stockholm, Stockholms universitet), Stockholm: Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet.

Sjöberg, K. (1999). *Mer än Kalla Fakta – Kvalitativ forskning i praktiken*. Studentlitteratur AB.

mucf | Myndigheten för ungdoms-
.se | och civilsamhällesfrågor

Medborgarplatsen 3 (Hiss A • Plan 11) • Box 17801 • SE-118 94 Stockholm
tfn 08-566 219 00 • e-post: info@mucf.se
webbplats: www.mucf.se • nyhetsbrev: www.mucf.se/nyhetsbrev
facebook: www.facebook.com/mucf.se • twitter: twitter.com/ungciv